

ارزیابی عملکرد مدیریت شهری در پایداری اجتماعی - فرهنگی محلات شهر پیرانشهر (با توجه به زیرگروه‌های جمعیتی)

براتعلی خاکپور^۱، ابراهیم شریف‌زاده اقدام^۲، عبدالله شیخی^۳

چکیده

هدف پژوهش حاضر، تحلیل نقش مدیریت شهری در پایداری اجتماعی - فرهنگی محلات شهری است تا ضمن بیان تفاوت‌های موجود در گروه‌های متفاوت جامعه‌ی شهری و خرده‌فرهنگ‌های آن، به تحول فضای شهری پرداخته و نحوه‌ی عملکرد مدیریت شهری در رابطه با همگونی اجتماعی، هویت محله‌ای، سرزندگی، تعلق خاطر مکانی و امنیت به عنوان شاخص‌های پایداری محله‌ای، تبیین شود. این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش، توصیفی - تحلیلی است. روش جمع‌آوری داده‌ها به صورت پیمایشی (پرسشنامه ساخت‌یافته) بوده است و برای تحلیل پرسشنامه‌ها از نرم‌افزار SPSS و برای بندی محلات نیز از نظر پایداری محله‌ای از مدل‌های ویکور، AHP و نرم‌افزار Export Choice استفاده شده است. نتایج تحقیق بیانگر آن است که متغیرهای مستقل تحقیق توانسته‌اند تأثیر معناداری بر پایداری اجتماعی فرهنگی محلات شهری پیرانشهر داشته باشند. در واقع، تحلیل رگرسیون چند متغیره از رابطه‌ی معنادار بالای ۹۵ درصد با آلفای کوچکتر از ۰/۵ درصد متغیر مستقل و وابسته حکایت دارد بدین صورت که عملکرد نامناسب مدیریت شهری باعث ناپایداری محلات شهری شده است. آزمون T حاکی از آن است که از شاخص‌های مورد

۱- دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه فردوسی مشهد

khakpoor@mail.um.ac.ir

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه فردوسی مشهد (نویسنده مسئول)

ebrahim.sharifzadeh@gmail.com

sheikhi.a@ut.ac.ir

۳- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه تهران

تاریخ پذیرش: ۹۷/۵/۳

تاریخ وصول: ۹۷/۲/۱۳

بررسی، فقط شاخص تعلقات مکانی با تفاوت میانگین $0/7047$ نسبت به میانگین واقعی در سطح مطلوبی ارزیابی گردیده است. همچنین سنجش میزان رضایت زیرقوم‌های ساکن شهر نشان می‌دهد که قوم "منگور" با توجه به اینکه بیشترین میزان مشارکت را در ساختار سیاسی و اداری شهر دارد، با میزان $0/54$ Qi، دارای بالاترین مقدار و بیشترین میزان رضایتمندی بوده است. در نهایت در بحث رتبه‌بندی محلات از نظر پایداری محله‌ای با استفاده از آزمون کروسکال والیس، "فرهنگیان" با ارزش $287/57$ در رتبه‌ی اول قرار گرفته‌اند.

کلیدواژه‌ها: مدیریت شهری، پایداری اجتماعی فرهنگی، توسعه‌ی پایدار محله‌ای، پیرانشهر

مقدمه و طرح مسأله

در شرایط فعلی، به هم خوردن تعادل ارگانیکی بین نظام اجتماعی و ساختار کالبدی شهر و عدم تطابق این دو معضلاتی را به بار آورده (ران^۱، ۲۰۰۵: ۱) و اگر در گذشته واحدهای شهری از نوع محله، امکان تعلق و بستگی و یا شرایط پیوند فرد با محیط زندگی را فراهم می‌کرده‌اند، در دوران اخیر توسعه‌ی شهری با ده‌ها متغیر آشکار و پنهان جمعیتی، اجتماعی، فنی و اداری، دیگر در جهت تضعیف و یا انهدام این رابطه‌ها عمل می‌کند. به طوری که در کنار فقر و محرومیت در نواحی فقیرنشین، زمینه‌های فرسایش عاطفی روانی افراد از یک سو و کاهش تعلقات مکانی از سوی دیگر، هر روز تشدید می‌گردد (موسوی، ۱۳۸۷: ۳۵). در مواجهه با رشد فزاینده‌ی این مسائل در شهرها، رویکردهای مختلف برنامه‌ریزی به دنبال راه‌حل‌های واقع‌بینانه هستند تا محلات (به عنوان اندام‌های سازنده شهر) دارای هویت مختص به خود باشند، سکونت‌ی شاد و سرزنده را برای اهالی خود مهیا نموده و ساکنانش نسبت به آن احساس تعلق و دلبستگی کرده، از کیفیت بالای زندگی و محیط‌زیست مناسب برخوردار بوده و به اهالی خود خدمات مناسبی ارائه دهند (کاظمیان و همکاران، ۱۳۹۰: ۸). در واقع، سعی بر آن است محلات به گونه‌ای برنامه‌ریزی شوند که ضمن بهره‌برداری کارآمد از منابع، حق انتخاب و بهره‌مندی عادلانه از محیط، یک محیط سالم و ایمن، از لحاظ اقتصادی شکوفا و همچنین برخوردار

¹ Raan

از سرمایه‌ی اجتماعی را برای ساکنان فراهم کنند. رویکردی که فرایند برنامه‌ریزی محلات را به این سمت سوق می‌دهد، رویکرد "توسعه‌ی پایدار محله‌ای" است. توسعه‌ی پایدار محله را که نقش مهمی در روند گسترش و نحوه‌ی توسعه شهری دارد، می‌توان به وسیله‌ی مدیریت شهری پایدار با برنامه‌ریزی‌ها و طرح‌های مطلوب و یکپارچگی لازم ایجاد نمود و به شکل‌گیری الگوی محله‌های مسکونی پایدار شهری دست یافت؛ بر این مبنا در برنامه‌ریزی‌های شهری، شناخت ویژگی‌های متأثر از شرایط قومی، محیطی و تئوری‌های حاکم بر مدیریت شهری اهمیت ویژه‌ای دارد بنابراین با آگاهی از محله‌های سکونتی و شاخص‌های فرهنگی - اجتماعی و ایجاد مدیریت محلی در ساخت شهرها می‌توان ساخت فضای معماری شهرها را به شکل مطلوب درآورد (پاپلی یزدی، ۱۳۸۲: ۴۹). ولی در این راستا، تأکید بر جنبه‌های مشارکت‌گرایی می‌تواند با فعالیت و مشارکت زیرگروه‌های متفاوت جمعیتی همراه باشد.

اگرچه شهرها در طی دهه‌های اخیر در برنامه‌ریزی شهری کشورمان همچون بسیاری از پدیده‌های دیگر محیطی، بستر آزمون بسیاری از دیدگاه‌های اقتصادی و اجتماعی بوده‌اند، لیکن در این مباحث، بیشتر کلیت حیات شهری در سطح کلان و نه واحدهای عینی و خرد شهری و یا نیازهای ساکنان آن موردنظر بوده است و خلاصه، هسته‌های محلی شهری و خرده‌فرهنگ‌ها در فرایند بررسی و اقدامات عملی پیوسته مورد غفلت واقع می‌شدند (موسوی، ۱۳۸۳: ۳۳۰). در حالی که برای بهبود محیط شهری، بهره‌گیری از تعلقات مردمی و توجه به تکثر قومیتی و فرهنگی در مدیریت پایدار ضروری است؛ زیرا محیط شهری که اکنون شکوفایی و تعالی انسانی را با خطر جدی مواجه ساخته و منجر به ناپایداری اجتماعی ابتدا در محدوده‌ی محله و سپس در نقاط دیگر شهری گشته است، جلب مشارکت شهروندان از همه‌ی طبقات اجتماعی در اقدامات مربوط به احیای محله را ضروری ساخته که از سوی مسئولان و مدیران شهری باید مورد توجه قرار گیرد.

با توجه به آنچه بیان شد و به عنوان دلیلی بر ضرورت انجام پژوهش حاضر، می‌توان

عنوان نمود که با توجه به رابطه‌ی عملکرد مدیریت شهری و پایداری محله‌ای و از طرف دیگر اهمیت تنوع قومی در مدیریت شهری، شهر پیرانشهر^۱ به عنوان مطالعه‌ی موردی انتخاب گردید تا به سنجش رابطه و تأثیر عملکرد مدیریت شهری بر پایداری محله‌ای در این شهر پرداخته شود. در واقع هدف کلی، تبیین رابطه بین عملکرد مدیریت شهری با شاخص‌های پایداری محله‌ای است که در پی آن، عملکرد مدیریت شهری در پایداری اجتماعی - فرهنگی محلات شهر پیرانشهر با توجه زیرگروه‌های جمعیتی و خرده‌فرهنگ‌های آن به شرح اهداف زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

- بررسی عملکرد مدیریت شهری در ایجاد الگوهای متفاوت اجتماعی در محله‌های مسکونی پیرانشهر.

- بررسی مشکلات و مسائل فرهنگی - اجتماعی در پایداری محله‌های مسکونی شهر.
- بهبود پایداری اجتماعی - فرهنگی محلات شهر پیرانشهر در راستای افزایش سطح کارایی و اثربخشی در تصمیمات و عملکرد مدیران شهری پیرانشهر.

پیشینه تحقیق

در رابطه با پژوهش حاضر، تعدادی از تحقیقات داخلی و خارجی انجام شده مرتبط با موضوع مدنظر در جدول ۱ آمده و در پایان آن، جمع‌بندی کلی از پیشینه تحقیق برای ارائه‌ی تصویری کلی از موضوع آورده شده است.

جدول ۱. پیشینه تحقیق

محقق/سال	عنوان	نتایج
شریف زاده و اصغری زمانی ^۲ (۲۰۱۴)	ارزیابی مدیریت مشارکتی در شکل‌گیری محله‌های شهری پایدار (از نظر زیست محیطی)	به این نتیجه رسیده‌اند که شاخص‌های موجود در پژوهش، اثر قابل توجهی در افزایش پایداری زیست‌محیطی محله‌های شهری دارد. همچنین یافته‌ها نشانگر این واقعیت است که شهروندان بر این باورند که مشارکت آن‌ها در تصمیم‌گیری و مدیریت شهری مؤثر است بنابراین باید به صورت مثبت و قوی در مدیریت شهری شهرشان شرکت داده شوند.

^۱ با توجه به تنوع زیرگروه‌های جمعیتی/فرهنگی

^۲ Sharifzadeh and Asghari Zamani

نایج	عنوان	محقق/سال
به این نتیجه رسیده است که مشارکت انجمن‌های مختلف و اظهار نظر آزاد آنان در فرایند انتخاب شهرداران و مقام‌های شهری می‌تواند عامل مؤثر و کارآمدی در زمینه‌ی بهبود مدیریت شهری و پایداری شهری باشد.	طراحی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری: ارزیابی اهمیت مشارکت شهروندی درون‌گور	کندی ^۱ (۲۰۰۶)
در گزارشی با عنوان "شاخص‌های پایداری" که در دانشگاه مک‌گیل ارائه شده است، به تدوین شاخص‌های پایداری محله‌ای پرداخته و شاخص‌های مسکن، بهداشت، تفریح و فرهنگ، توسعه‌ی زندگی- سالم، ایمنی، غرور اجتماعی و اختلاط اجتماعی را معرفی کرده است.	شاخص‌های پایداری	جوزا و براون ^۲ (۲۰۰۵)
در گزارشی با عنوان "راهنمای شاخص‌های پایداری" که گزارشی از یک پروژه است و ابزاری عملی برای تحقیقات حرفه‌ای و سازمانی محسوب می‌شود شاخص‌های پایداری را در سطح نواحی شهری و روستایی مورد شناسایی و ارزیابی قرار داده است.	راهنمای شاخص‌های پایداری	کن متر ^۳ (۱۹۹۹)
به این نتیجه رسیده که نابرابری توزیع در میزان دستیابی ساکنان نواحی به خدمات و میزان تخصیص و تحقق هزینه‌هاست. نتایج نشان‌دهنده‌ی تمرکز منابع و خدمات در بعضی نواحی و دوگانگی در شهر قائم‌شهر است که عدم توجه به اصول و معیارهای عدالت فضایی در سیاست‌گذاری‌های مدیریت شهری از مهم‌ترین دلایل این نابرابری‌ها است.	ارزیابی عملکرد مدیریت شهری در نواحی به خدمات و میزان تخصیص و تحقق هزینه‌هاست. نتایج نشان‌دهنده‌ی تمرکز منابع و خدمات در بعضی نواحی و دوگانگی در شهر قائم‌شهر است که عدم توجه به اصول و معیارهای عدالت فضایی در سیاست‌گذاری‌های مدیریت شهری از مهم‌ترین دلایل این نابرابری‌ها است.	مشکینی و همکاران (۱۳۹۳)
در چارچوب الگوی حکمروایی خوب شهری به بررسی عملکرد شهرداری در مشارکت، پاسخگویی و کارایی میان شهروندان و شهرداری بوده است.	بررسی عملکرد شهرداری در چارچوب الگوی حکمروایی خوب شهری به بررسی عملکرد شهرداری در مشارکت، پاسخگویی و کارایی میان شهروندان و شهرداری بوده است.	آدینه‌وند و همکاران (۱۳۹۲)
تأکید می‌کند که مدیریت شورایی شهر با روند مشارکت مردم در اداره‌ی شهری رابطه‌ی محکمی دارد که به نسبت استانداردسازی شاخص‌های جهانی در محله‌گرایی و شورایی‌ها به همان نسبت مشارکت مردم افزایش پیدا می‌کند و شاهد پایداری بیشتری در شهر خواهیم بود.	ارزیابی مدیریت مشارکتی در اداره‌ی بهینه‌ی شهری در شهر پیرانشهر	شریف‌زاده اقدم (۱۳۹۲)

¹ Kennedy

² Jozsa and Brown

³ Ken Meter

محقق/سال	عنوان	نتایج
تقوایی و تاج‌دار (۱۳۸۸)	درآمدی بر حکمروایی خوب شهری در رویکردی تحلیلی	با وجود ساختاری شدن پاره‌ای از مشکلات مدیریت شهری در ایران، تبیین صحیح، نهادینه‌سازی و نگاه راهبردی مدیریت شهری به موضوع حکمروایی خوب شهری کمک می‌کند تا مدیریت پایدار شهری به سرعت و امیدواری بیشتری در شهرهای ایران شکل گیرد.
سهمی	به عنوان یک جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از تحقیقات پیشین صورت گرفته در این زمینه می‌توان عنوان کرد که مدیریت شورایی شهر با روند مشارکت مردم در اداره‌ی شهری رابطه‌ی محکم و قوی‌ای دارد؛ تا جایی که مشارکت شهروندان و انجمن‌های مختلف در مدیریت شهری و حتی تصمیم‌گیری و فرایند انتخاب شهرداران و مقام‌های شهری، عامل مؤثر و کارآمدی در زمینه‌ی بهبود مدیریت شهری و پایداری شهری است. در چارچوب الگوی حکمروایی خوب شهری، با لحاظ کردن اصولی مانند مشارکت اجتماعی، عدالت اجتماعی و شاخص‌های پایداری و همراه با آن، نهادینه‌سازی و نگاه راهبردی به موضوع حکمروایی توسط مدیریت شهری و در رأس آن شهرداری، می‌توان انتظار داشت تا مدیریت پایدار شهری به سرعت و امیدواری بیشتری در شهرها شکل گیرد.	

مفاهیم و مبانی نظری

بازتولید فرهنگ در بستر شهر می‌تواند از خلال خرده‌فرهنگ^۱ها صورت گیرد؛ خرده-فرهنگ‌هایی که امروزه با گسترش روزافزون شهرها، اشکال متنوع‌تری یافته‌اند. هر شهری از تعدادی خرده‌فرهنگ تشکیل شده^۲ و هر کدام مکان مشخصی را اشغال کرده‌اند و از خرده‌فرهنگ‌های دیگر از طریق مرزهای غیرکالبدی جدا می‌شوند، در حین حال مردم می‌توانند نوعی از خرده‌فرهنگ‌ها را که تمایل به زندگی در آن دارند، انتخاب کنند. این خرده‌فرهنگ‌ها می‌توانند از طریق سن، قومیت، طبقه، مکان و یا جنسیت اعضا مشخص شوند. کیفیاتی که خرده‌فرهنگ را به عنوان ناحیه‌ای (منطقه‌ای) تعیین می‌کند ممکن است زبان‌شناسی، زیبایی‌شناسی، مذهبی، سیاسی، جنسی، جغرافیایی و یا ترکیبی از این عوامل باشد و جنبه‌های مختلف نظیر خرده‌فرهنگ‌های حرفه‌ای و طبقاتی، قومی و نژادی، محله‌ای و اجتماعی را ایجاد نماید. «خرده‌فرهنگ‌ها را باید زیرمجموعه‌ای از

^۱ Subculture

^۲ امروزه موضوعی ویژه برای انسان‌شناسی شهری به شمار می‌آید.

فرهنگ غالب و یا به عبارت دیگر فرهنگ غالب درون یکی از گروه‌های اجتماعی دانست که در مجموعه‌ی بزرگ‌تری از یک فرهنگ غالب قرار می‌گیرد. جامعه‌ای که از لحاظ فرهنگی سالم باشد تلاش می‌کند که فضای لازم برای ادامه حیات خرده‌فرهنگ‌ها را درون خویش فراهم کند. اصولاً باید دانست هر اندازه ما وارد دوران مدرن می‌شویم، به دلیل تنوع‌های فرهنگی موجود در جوامع انسانی خرده‌فرهنگ‌های بیشتری به وجود می‌آیند» (روپور، ۱۳۸۰: ۲۵۰).

جامعه‌شناسی و انسان‌شناسی شهری از ابتدا سهم عمده‌ای را در شناخت و پژوهش خرده‌فرهنگ‌های شهری داشته‌اند و این امر به کاربردی شدن علوم اجتماعی بر می‌گردد (بویژه در آمریکا بین دو جنگ جهانی اول و دوم). در این فاصله و در سال‌های ۱۹۲۰، شهر شیکاگو در اوج شکوفایی مکتب شیکاگو تبدیل شده بود به کلانشهری که میلیون‌ها مهاجر را در خود جای می‌داد و عملاً به مکان مناسبی برای انجام مطالعات اجتماعی در زمینه‌های مختلف تبدیل شده بود. مکتب شیکاگو رویکردی عمدتاً محیط‌شناختی داشت، به همین دلیل با نام دیگری یعنی محیط‌شناسی شهری^۱ نیز شناخته می‌شد. از نظر این مکتب شهر در آن واحد، هم نظام پیچیده‌ای از افراد و نهادهای به هم وابسته بود و هم یک نظم اجتماعی که در آن پدید آمدن خرده‌فرهنگ‌ها و بیگانه‌گرایی زمینه‌ای مساعد می‌یافت (فکوهی، ۱۳۸۳: ۱۸۰). این مکتب معتقد بود که استقرار سکونتگاه‌های شهری و توزیع انواع مختلف محلات در داخل آنها، می‌تواند بر پایه‌ی اصول مشابهی درک شود. در واقع، شهرها به طور اتفاقی رشد نمی‌کنند بلکه در واکنش به ویژگی‌های مساعد محیط گسترش می‌یابند (گیدنز، ۱۳۸۲: ۶۰۶). در نظر اصحاب مکتب شیکاگو از جمله رابت پارک، ارنست برگس و رودریک مکنزی، "شهر همانند یک اندام زنده‌ی اجتماعی، محل اسکان طبیعی انسان متمدن است و از این رو می‌توان یک سازمان محیطی را به وجود آورد. شهر نه تنها مجموعه‌ای از افراد انسانی، امکانات اجتماعی، خیابان‌ها، ساختمان‌ها، چراغ‌های برق، متروها، نهادها، بیمارستان‌ها و مدارس است بلکه یک قلمرو

و منطقه‌ی روانی که شامل مجموعه‌ای از شیوه‌های کاربردی نگرش‌های سازمان یافته و احساسات است، را تشکیل می‌دهد (وبر، ۱۳۸۴: ۵۱) بنابراین شهر دارای دوجنبه توأمان است: جنبه‌ی کالبدی و جنبه‌ی اجتماعی؛ ماهیت انسانی از این لحاظ که شهر بازتاب تفکرات سازمان‌یافته در یک منطقه‌ی فرهنگی - فضایی همراه با قوانین خاص خود است. به نظر پارک، شهر ترکیبی از عناصر مادی و غیر مادی است که بخش دوم مهم‌تر است. در حقیقت او بر این عقیده بود که شهر نمایانگر یک ناحیه‌ی فرهنگی با نمونه‌های فرهنگی ویژه است. آنچه مهم می‌نماید این است که مدیریت شهری در برخورد با این عناصر خصوصاً غیرمادی چگونه رفتار می‌کند.

مدیریت شهری به لحاظ اداری - اجرایی یک سازمان مشتمل بر عناصر متعدد برای اداره‌ی امور شهر است. شهرداری نیز به عنوان هسته‌ی اصلی جزء عناصر مهم مدیریت سیاسی اجتماعی شهر محسوب می‌گردد و مهم‌ترین عنصر اجرایی سیستم مدیریت شهری است. مدیریت شهری در واقع، نظام مدیریتی است که باید با هماهنگ کردن اقدامات دولتی و خصوصی بر مشکلات ساکنان شهر غلبه نماید (دیک و پیتر^۱، ۲۰۰۶: ۱۷۴) و از این منظر، باید با مفاهیم کلی فنی و جاری توسط دستگاه‌های خدماتی آشنا و هماهنگ باشد. چنین دستگاه‌هایی ارتباط متقابل کمتری با یکدیگر دارند؛ از این رو نظام مدیریت شهری با هدف برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت، رهبری و کنترل شهر (چاکرابرتی^۲، ۲۰۰۱: ۳۳۳) و در یک کلام اداره‌ی مطلوب امور شهر، سعی در هماهنگ کردن روابط عناصر شهری دارد تا از حالت منفعل مدیریتی خارج شود (گائو و همکاران^۳، ۲۰۱۲: ۱۷۴).

در این نظام مدیریت شهری، «مدیریت محلی» به عنوان مناسب‌ترین ساختار سیاسی - اجتماعی مدیریت شهری محسوب می‌شود. در این ارتباط در دوره‌ی جدید دیدگاه‌ها و نظریه‌های مختلفی مطرح شده است (لطیفی، ۱۳۸۶: ۱۶۴)؛ به طوری که «توسعه‌ی محله-

¹ Dijk and Pieter

² Chakrabarty

³ Gao et al

ای» در دهه‌ی ۹۰ و سال‌های اخیر به یک مبحث اساسی در توسعه تبدیل گردیده است و بسیاری از نظریه‌پردازان شهری، بخصوص در چارچوب مکتب محیط‌گرایی فرهنگی، رویکرد مجددی را به بازآفرینی کارکردهای "محله‌ی مقیاس" داشته‌اند. این توجه مجدد هرچند با بازآفرینی کارکردهای نوین در اجتماعات محله‌ای (هم در حوزه‌ی کالبد محیط و هم روابط انسانی) توأم بود، ولی به دلیل تغییرهای شگرف جامعه‌ی معاصر، دارای ابعاد و خصیصه‌های کاملاً متمایز می‌باشد (رفعیان و هودسنی، ۱۳۸۳: ۶۷). این توجه مجدد و این رویکرد مجدد عنوان می‌کند که پایداری محلات شهری با وجود مدیریت محلی امکان‌پذیر است؛ به طوری که صاحب‌نظران این رویکرد، توسعه را معادل مشارکت می‌دانند (آملی، ۱۳۹۰: ۸۶) و دستیابی به پایداری اجتماعی- فرهنگی در سطح محلی را بدون اتخاذ روش‌هایی که در آن به مشارکت مردمی به عنوان زیربنا نگریده شده، میسر نمی‌دانند. صرف اعلام مشارکت مردم کافی نیست بلکه باید آن، فرایند توسعه‌ای باشد که منحصراً در کنترل متخصصان بیرونی نباشد؛ بلکه افراد محلی و نمایندگان آن‌ها، افکار، مهارت‌ها و دانش آن‌ها را نیز دربرگیرد. در این زمینه، ایجاد اجتماعات مشارکتی مردم با هم و مدیران شهری و استفاده از خرد جمعی (متیاس^۱، ۲۰۰۵: ۷) می‌تواند پایداری را تضمین کند و فعالیت‌های توسعه را مؤثرتر ساخته و به ایجاد ظرفیت‌های محلی کمک کند (اوکلی و مارسدن، ۱۳۷۰: ۱). وجود تعامل افراد و مشارکت همه‌ی گروه‌های جامعه به این دلیل اهمیت دارد که به آن به منزله‌ی راهبردی نگریده می‌شود و امید بر آن است که با به‌کارگیری همه‌ی زیرگروه‌های جمعیتی در سطح شهر به توسعه‌ی متعادل، متوازن و پایدار رسید.

در واقع این کنش متقابل در جامعه‌ی مدنی به این معناست که قلمرو گروه‌های گوناگون اجتماعی در کنش‌های روزمره رعایت گردد و حقوق شهروندی افراد تأمین گردد و این موضوعی است که به نظر می‌رسد در زمینه‌ی برنامه‌ریزی شهری ایران کمتر به آن توجه شده است؛ علت آن هم عدم شناخت کامل شهرسازان از محیط شهری مورد نیاز انسان و

¹ Mathias

عدم توجه به ساختار و نیازهای فرهنگی شهر و شهروندان است، باوجود آنکه واحدهای اجتماعی از جمله محله هر یک تبلور مجموعه‌ای از روابط انسان‌ها می‌باشد (باقری، ۱۳۷۸: ۴۸) که با القای هویت محله‌ای در آنها می‌توان حس تعلق به مکان و به نوعی حس جا و هویت شهروندی را در آنها تقویت نمود (مدنی‌پور، ۱۳۸۴: ۳۲).

تا قبل از این تحولات، در سه چهارم دهه‌ی قبل، محلات شهر دارای هویت مستقل و مشخص بودند و وابستگی عمیق محله‌ای وجود داشت و مرز محلات محترم شمرده می‌شد ولی طرح محله‌های جدید امروزی ریشه در فرهنگ برنامه‌ریزی شهری غرب و دید ناقص شهرسازانه دارد (باقری، ۱۳۸۳: ۶۷). آنچه که امروزه مشاهده می‌شود، به هم خوردن تعادل ارگانیکی بین نظام اجتماعی و ساختار کالبدی شهر و عدم تطابق این دوست که معضلاتی را به بار آورده است، به گونه‌ای که اگر در گذشته واحدهای شهری از نوع محله، امکان تعلق و بستگی و یا شرایط پیوند فرد با محیط زندگی را فراهم می‌کرده است، در دوران اخیر توسعه‌ی شهری با ده‌ها متغیر آشکار و پنهان جمعیتی، اجتماعی، فنی و اداری دیگر در جهت تضعیف و یا انهدام این رابطه‌ها عمل می‌کند. تا جایی که در کنار فقر و محرومیت در نواحی فقیرنشین، زمینه‌های فرسایش عاطفی و روانی افراد از یک سو و کاهش تعلقات مکانی از سوی دیگر، هر روز تشدید می‌گردد (موسوی، ۱۳۸۷: ۳۵) و طرح‌های بزرگ توسعه‌ی شهری در حلقه‌ای از معضلات به گونه‌ای سرگردان جریان می‌یابند. به این ترتیب از هم‌پاشی و کمرنگ شدن محلات باعث کاهش روحیه‌ی هم‌محله‌ای بودن و کاهش مشارکت شهروندان و افراد محله در توسعه‌ی محلات و ایجاد زندگی بهتر شده و نیز عامل ضعف دینی و فرهنگی و توجه بیشتر به جنبه‌های مادی زندگی و کاهش روحیه‌ی مشارکت شده است. این عامل در کنار ورود اتومبیل به شهرها باعث شکل‌گیری روحیه‌ی فردگرایی و ضعف روحیه‌ی جمعی شده است و به این ترتیب شهروندان کمتر در امور شهر به عنوان مکان زندگی جمعی توجه دارند. به طور کلی در شهرهای ما به جای مسائل اجتماعی، به مسائل اقتصادی توجه گردیده که چنین حالتی، تأثیر خود را حتی بر شرایط بافت سستی بر جای

گذارده است (شیعه، ۱۳۸۲: ۳۹). نمونه‌ی بارز این امر، برنامه‌ریزی شهری بدون توجه به ساختار و نیازهای فرهنگی شهر و شهروندان است که نتوانسته مؤثر و بنیادی عمل کند. در واقع عدم توجه به فرهنگ و نیازهای فرهنگی در برنامه‌ها و برنامه‌ریزی‌های شهری به‌عنوان سدی در مقابل موفقیت این برنامه‌ها عمل می‌کند. گزارش شماره‌ی هفده دستور کار اهداف توسعه‌ی پایدار تا افق ۲۰۳۰ میلادی، سازمان جهانی یونسکو دلیلی بر اهمیت این گفته است که تصریح می‌کند: فرهنگ بویژه از طریق تقویت و افزایش تلاش‌های حمایتی و امنیتی برای میراث‌های فرهنگی و منابع طبیعی، در تحقق توسعه‌ی پایدار شهری نقش بسزایی دارد (یونسکو، ۲۰۱۵: ۳۹).

شکل ۱: ارتباط میان ابعاد و زمینه‌های کلیدی پایداری فرهنگی (ماخذ: فنی، ۱۳۸۹)

در زمینه شاخص‌های پایداری، شاخص‌های متنوعی ارائه شده است ولی مبحث توسعه‌ی پایدار محله‌ای در ایران از سابقه‌ی زیادی ندارد و همچنین ارتباط در زمینه‌ی مدیریت شورایی بین ارگان‌های مدیریتی شهری در رابطه با مباحث پایداری محله‌ای، تقریباً موضوع جدیدی است. با توجه به موضوع مقاله سعی شده است از شاخص‌های استاندارد جهانی درباره‌ی پایداری زیستی استفاده شود که بدین شرح است:

در زمینه‌ی تدوین شاخص‌ها و معیارهای پایداری محله‌ای، یک کارگاه آموزشی به نام "شاخص‌های پایداری محله‌ای" در دانشگاه مک گیل در سال ۲۰۰۵ برگزار شد که

¹ UNESCO

اصول و معیارهای پایداری زیستی در محله را به شرح جدول (۲) ارائه کرده است.

جدول ۲: شاخص‌ها و معیارهای پایداری محله‌ای در دانشگاه مک گیل

مسکن با متراژ کم	دسترسی و استطاعت	مسکن
	کوچه و خیابان	بهداشت و تندرستی
	دسترسی به خدمات بهداشتی	
	مطب- درمانگاه- بیمارستان	
	خدمات تفریحی- امکانات فرهنگی مانند کتابخانه	تفریح-فرهنگ
	درجه فراهم بودن	
	عادات غذایی	توسعه‌زندگی سالم
	دبستان و بیمارستان‌هایی که برنامه خوراکی سالمی دارند	
	تمرین	
	میانگین ساعات فعالیت‌های بدنی هر شخص	
	منابع نیروی پلیس	ایمنی
	میزان جرم- شیوع جرم به وسیله‌ی جوانان	
	احساس امنیت- ترس	
	درصد ساکنانی که در محله‌ی ترس را تجربه کرده‌اند	
	به‌کارگیری شخصی	غرور اجتماعی
	جمعی شبکه اجتماعی	
	ساکنانی که باور دارند دیگران می‌توانند آن‌ها را استثمار کنند و درصد کسانی که حاضر به ترک خانواده در مواقع اضطراری نیز نیستند	
	مشارکت در زندگی اجتماعی یک گروه گوناگون	اختلاط اجتماعی
	تنوع در موقعیت‌ها و قدرت نفوذ- موقعیت‌های ایجادشده به وسیله‌ی زنان و اقلیت‌ها	

مأخذ: جوزا و براون، ۲۰۰۵: ۱۱

در تحقیقات داخلی نیز، عزیزی در قالب یک طرح پژوهشی و بیگری نیز در قالب پایان‌نامه‌ی خویش، اصول و معیارهای پایداری اجتماعی و نحوه‌ی کسب اطلاعات شاخص‌ها و معیارها را متناسب با شرایط کشور پیشنهاد می‌دهد (جداول ۳ و ۴).

جدول ۳: شاخص‌ها و معیارهای پایداری محله‌ای در ایران

مؤلفه‌ها	معیار	نحوه‌ی کسب اطلاعات مورد نیاز برای تولید شاخص
هویت	اظهار نظر ساکنان	پرسشنامه
	رویدادهای خاص	پرسشنامه
سرزندگی	وجود فضاهای عمومی برای تعامل اجتماعی با ساکنان	پرسشنامه
تعلق خاطر مکانی	اظهار نظر ساکنان	پرسشنامه
ایمنی	شناخت غریبه در محل	پرسشنامه
	میزان جرم در محله	پرسشنامه

(مأخذ: عزیز، ۱۳۸۵: ۳۵-۴۶)

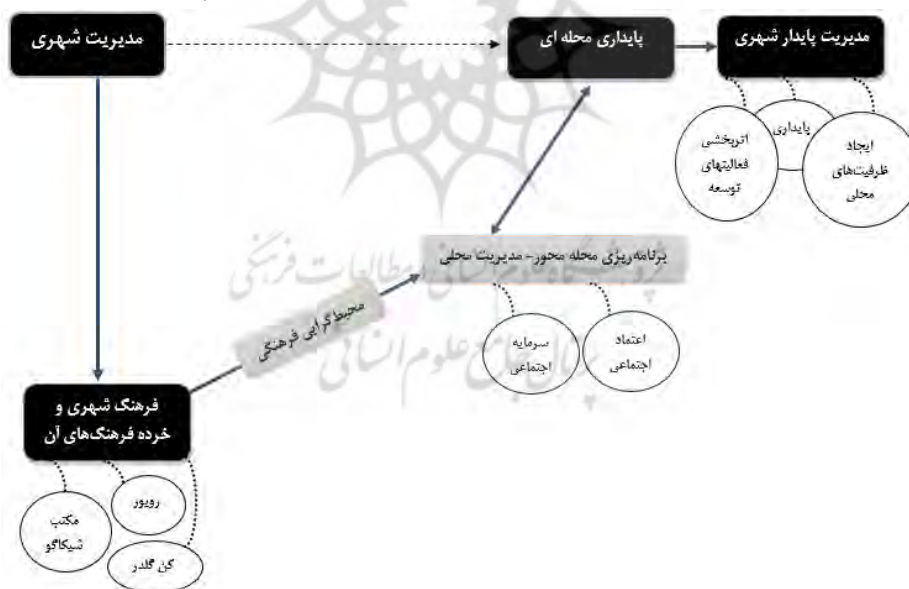
جدول ۴: شاخص‌ها و معیارهای پایداری محله‌ای در ایران

مؤلفه‌ها	معیار	نحوه‌ی کسب اطلاعات مورد نیاز برای تولید شاخص
هویت	قدیمی بودن محله	پرسشنامه
	طرح شهرسازی	
	فرهنگ اهلی	پرسشنامه
	مساجد محلی	
سرزندگی	میدان‌ها و فضاهای سبز محله	پرسشنامه و اطلاعات مکانی
	اهالی و همسایگان	
	مراکز و برگزاری مراسم عمومی	
تعلق خاطر مکانی	اقامت طولانی و عادت	پرسشنامه
	قدیمی بودن محله	پرسشنامه و اطلاعات مکانی
	طرح شهرسازی محله	اطلاعات مکانی
	آشنایی با مردم	
امنیت	مکان‌های حادثه خیز در محله	پرسشنامه و اطلاعات مکانی
	شناخت غریبه و امنیت در ساعت شب	پرسشنامه

	عامل و شدت بزهکاری	

(مأخذ: بیگلری، ۱۳۸۹: ۱۶۴)

به طور کلی می‌توان گفت برای محله شاخص‌هایی نظیر جمعیت، سطح و شکل، معرف‌های مناسبی نیستند. در مقابل، عواملی نظیر هویت قابل تشخیص، ادراک ساکنان، نام و مرزهای کالبدی، معرف محله‌ها هستند. شارون معتقد است در یک محله مشاهده‌ی کنش متقابل دشوار است اما در آنجا هم کنش متقابل وجود دارد. پیاده‌روها، مغازه‌ها، خیابان‌ها، زمین‌های بازی و... موقعیت‌های مناسبی برای کنش متقابل مردم هستند. همه با یکدیگر در یک زمان کنش متقابل ندارند، اما اگر با دقت بنگریم الگویی از کنش متقابل میان مردم در یک ناحیه را مشاهده می‌کنیم که شدیدتر و پیوسته‌تر از کنش‌های متقابل میان آنها و افراد خارج از آن ناحیه است. این یکی از دلایلی است که ما اعلام می‌کنیم آنجا یک محله است (شارون، ۱۳۸۲: ۷۸). در پژوهش حاضر، با توجه به مبانی نظری و با لحاظ شرایط شکل‌گیری محلات، به انتخاب شاخص‌های متناسب با محلات شهری در ایران اقدام شده است.

شکل ۲. مدل مفهومی پژوهش حاضر (مأخذ: نگارندگان)

فرضیه‌ها

- به نظر می‌رسد ارگان‌های مدیریت شهری نتوانسته‌اند در شکل‌گیری و استقرار

شاخص‌های پایداری فرهنگی-اجتماعی محلات شهری پیرانشهر موفق باشند.
- به نظر می‌رسد شاخص پایداری اجتماعی-فرهنگی در محلات شهر پیرانشهر در وضعیت مطلوبی قرار ندارد.

- بین ساماندهی زیرگروه‌های جمعیتی (خرده‌فرهنگ‌ها) در محلات شهر پیرانشهر با تحولات ناهمگن مدیریت شهری رابطه‌ی معناداری وجود دارد.
- میزان رتبه‌بندی محلات پیرانشهر از نظر پایداری شهری اجتماعی-فرهنگی در وضعیت مناسبی نیست.

روش تحقیق

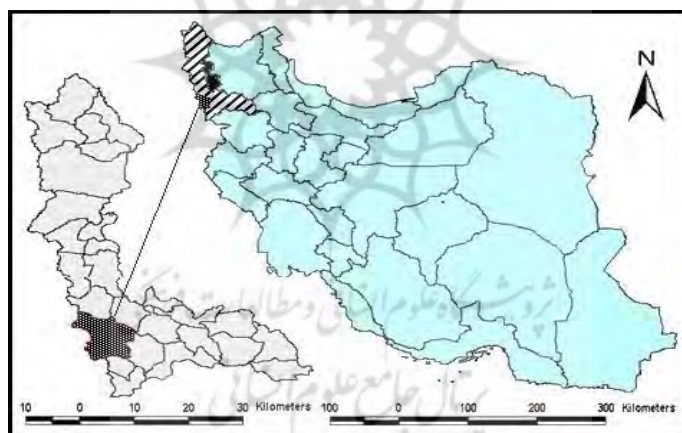
پژوهش حاضر از نظر روش، توصیفی - تحلیلی و به صورت میدانی با تکنیک پیمایش انجام گرفته است. همچنین این پژوهش از نظر وسعت پهنانگر، از نظر دامنه‌ی خرد و از نظر زمانی یک بررسی مقطعی است. در این مطالعه برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از ابزار پرسشنامه استفاده شده است، اما پیش از آغاز پیمایش، پرسشنامه‌ی ابتدایی مورد آزمون قرار گرفت و با استفاده از نتایج به دست آمده، تنظیم نهایی شد. برای اطمینان از اعتبار پرسشنامه از نظرات کارشناسان مربوط و همچنین از آلفای کرونباخ برای پایایی پرسشنامه استفاده شده است و بر همین اساس، ضریب آلفا پایایی تمامی متغیرها بالاتر از ۰/۷ بوده است.

جامعه‌ی آماری پژوهش حاضر، تمامی شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر پیرانشهر در سال ۱۳۹۳ است. از آنجایی که به طور طبیعی امکان مطالعه دیدگاه‌های تمامی ساکنان شهر و محلات آن وجود نداشت، از شیوه‌ی نمونه‌گیری برای گردآوری و تبیین نظرات افراد مورد مطالعه بهره گرفته شده است. بر همین اساس به وسیله‌ی فرمول کوکران، جامعه‌ی نمونه به تعداد ۳۸۲ نفر به عنوان معرف جامعه آماری انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری نیز به شیوه‌ی نمونه‌گیری تصادفی و بر حسب نسبت افراد ساکن در محله‌ها بوده است. پس از جمع‌آوری داده‌ها و تکمیل پرسشنامه‌ها از سطح ۴ ناحیه‌ی پیرانشهر، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. در ادامه در بحث یافته‌های

پژوهش، برای آزمون و تحلیل داده‌ها و یافته‌های به دست آمده، از تحلیل واریانس یک طرفه، تحلیل رگرسیون چندمتغیره، کروسکال والیس^۱، آزمون T تک نمونه‌ای و در ادامه از مدل‌های ویکور^۲ و AHP و نرم‌افزار Export Choice برای وزندهی و رتبه‌بندی محلات شهر پیرانشهر از نظر شاخص‌های پایداری استفاده شده است. همچنین برای تصویرسازی نتایج از نرم‌افزار ArcGIS بهره گرفته شده است.

محدوده و قلمرو پژوهش

شهر پیرانشهر به عنوان مرکز سیاسی شهرستان پیرانشهر در جنوب غربی استان آذربایجان غربی و در ۱۲ کیلومتری مرزهای ایران با عراق (حکومت اقلیم کردستان عراق) واقع شده است. این شهر از شمال به اشنویه و نقده، از جنوب به سردشت و از شرق به مهاباد محدود می‌باشد (آرمانشهر، ۱۳۸۸: ۲). جمعیت شهر براساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰، ۷۰۷۲۲ نفر بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵-۱۳۹۰).

شکل ۳: جایگاه جغرافیایی شهرستان پیرانشهر در استان آذربایجان غربی

تحلیل یافته‌ها

آمار توصیفی

جدول ۵، مشخصات جامعه‌ی نمونه‌ی تحقیق (۳۸۲ نفر) را به تفکیک جنس، سن و

^۱ Kruskal Wallis Test

^۲ Vikor

تحصیلات نشان می‌دهد. از بعد جنسیت، ۷۲/۴ درصد از افراد نمونه در گروه مذکر و ۲۷/۶ درصد نیز در گروه مؤنث قرار گرفته‌اند. از لحاظ سنی نیز نمونه‌ها در چهار گروه کمتر از ۲۰ سال و کمتر (-۲۰) (۳/۴ درصد)، ۲۰-۳۵ سال (۵۵/۹)، ۳۵-۵۰ سال (۳۴/۴) و ۵۰ سال به بالا (+۵۰) (۶/۳ درصد) جای گرفته‌اند. همچنین نمونه‌ها از نظر سطح تحصیلات به سه گروه دیپلم و کمتر (۳۶/۱ درصد)، کاردانی و کارشناسی (۵۸/۴ درصد) و کارشناسی به بالا (۵/۵ درصد) تقسیم می‌شوند.

آمار استنباطی

در ادامه برای بررسی رابطه‌ی متغیرهای زیر گروه‌های جمعیتی (تحصیلات، مالکیت مسکونی، محل فعالیت، بلوک مسکونی) که ارتباط مهمی با وضعیت پایداری محیط شهری و مدیریت حاکم بر آن دارند، از آمارهای استنباطی بهره گرفته شده است. در ابتدا برای آزمون این رابطه از تحلیل واریانس یک‌طرفه (جدول ۶) استفاده شده، که یافته‌ها بیانگر آن است رابطه‌ی سطح مالکیت مسکونی در سطح ۹۹ درصد و میزان تحصیلات افراد نیز در سطح ۰/۹۵ معنادار بوده است اما بقیه‌ی متغیرهای تحقیقی در سطح معناداری مناسبی قرار ندارند.

با توجه به اهداف و فرضیه‌های تحقیق، برای تعیین رابطه بین متغیر مستقل (عملکرد مدیریت شهری) و متغیر وابسته (پایداری اجتماعی - فرهنگی شهری) در شهر مورد مطالعه و میزان تأثیرگذاری این دو متغیر برهم، از مدل تحلیل رگرسیون چندمتغیره استفاده شده است. یافته‌های ناشی از آمارهای استنباطی در تحلیل داده‌ها (جدول ۷) نشان‌دهنده‌ی این است که دو متغیر مذکور با یکدیگر دارای رابطه‌ی معنادار بالای ۰/۹۵ هستند. همچنین مقدار آلفا کوچک‌تر از ۰.۰۵ است و این به معنای اثرگذاری متغیر مستقل بر وابسته است که در واقع تبیین‌کننده‌ی تغییرات متغیر وابسته است. از سوی دیگر F مشاهده شده در سطح $P \leq 0.05$ معنادار است که نشان می‌دهد رابطه میان متغیر مستقل و وابسته در معادله‌ی رگرسیون متغیر خطی است.

جدول ۵: آزمون چندمتغیره‌ی گویه‌های مدیریت شهری و پایداری محلات شهری (ANOVA)

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری	ضریب همبستگی	مجذور ضریب	ضریب تعیین	خطای استاندارد برآورد
رگرسیون	۲۶۱۳.۵۱۲	۱	۲۶۱۳.۵۱۲	۴۵.۴۹۱	۰.۰۰۰ ^b	۰.۳۲۷ ^a	۰.۱۰۷	۰.۱۰۵	۵۷۹۶۸.۷
خطا	۵۶۹.۲۱۸۳۱	۳۸۰	۴۵۱.۵۷						
مجموع	۰۸۱.۲۴۴۴۵	۳۸۱	-						

جدول ۶: آزمون چندمتغیره‌ی گویه‌های مدیریت شهری و پایداری محلات شهری

مدل	ضرایب تأثیر رگرسیونی		Std. Error	Beta	t	سطح معناداری
	استاندارد نشده	استاندارد شده				
ثابت	۴۴.۴۵۶	۲.۳۵۸			۱۸.۸۵۳	۰.۰۰۰
مستقل	۰.۴۷۷	۰.۰۷۱		۰.۳۲۷	۶.۷۴۵	۰.۰۰۰

a. متغیر وابسته: پایداری اجتماعی

(مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵)

در تحلیل رگرسیونی چندمتغیره، ۴ عامل یا متغیر اصلی پژوهش در معادله قرار داده شده است. به عبارت دقیق در تبیین پایداری اجتماعی - فرهنگی در حالت کلی، عامل اصلی متغیر مستقل، واریانس قابل قبول و معناداری از پایداری فرهنگی - اجتماعی را تبیین کرده‌اند. آماره‌ها و شاخص‌های تحلیل رگرسیونی نشان می‌دهد که در این مدل، عوامل و متغیرهای حاضر در معادله‌ی $۰/۳۳^a$ تغییرات موجود در مدیریت شهری را تبیین می‌کنند. همان‌طور که در جدول (۷) ملاحظه می‌شود ضریب همبستگی چندگانه مدل، $۰/۱۰۷$ را نشان می‌دهد و ضریب تبیین آن مساوی $R^2=۰/۳۲۷^a$ است. با استفاده از ضریب تصحیح شده R^2 می‌توان ادعا کرد، ۳۳ درصد از واریانس پایداری شهری توسط واریانس متغیر مستقل توسط متغیرها یا عامل‌های مستقل تبیین می‌شود و بقیه‌ی واریانس‌ها از طریق

عوامل بیرونی و پیش‌بینی شده قابل تبیین و بررسی است. در ادامه یافته‌ها، از طریق آزمون کروسکال والیس به بررسی وجود اختلاف بین گروه‌های مستقل از نظر رتبه‌بندی می‌پردازد و در واقع فقط وجود یا عدم وجود تفاوت بین گروه‌ها را بررسی می‌کند. در جدول ۷، به بررسی تفاوت محلات شهری پیرانشهر از لحاظ میزان پایداری محله‌ای پرداخته شده است که یافته‌ها بدین شرح است.

جدول ۷: میزان رضایت از مدیریت شهری با استفاده از آزمون کروسکال والیس

نام قوم	تعداد	میانگین رتبه‌ای
مامش	۱۵۷	۱۹۶.۰۶
پیران	۹۹	۱۶۸.۹۰
منگور	۷۸	۲۳۷.۵۳
گورک	۲۸	۲۱۱.۱۳
نلین منگور	۲۰	۱۹۲.۱۵
مجموع	۳۸۲	-

$$\text{Chi-Square} = 8.804, \text{Sig} = 0/05(0/066), \text{d.f} = 4$$

در جدول ۷، مقدار Chi-Square (۸.۸۰۴) در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۶۶ معنادار است؛ بنابراین به لحاظ آماری در میزان قومیت در پایداری تفاوت وجود دارد. نتایج آزمون کروسکال والیس بیانگر این مطلب است که سطح میزان رضایت از مدیریت شهری مربوط به قوم "منگور" با بیشترین میزان (۲۳۷/۵۳) در رتبه‌ی "اول" و پس از آن گورک در رتبه‌های بعدی قرار دارند. با توجه به اینکه سطح معناداری کوچک‌تر از ۰/۰۵ است آزمون در سطح ۰/۹۵ تأیید می‌شود.

جدول ۸: میزان پایداری بر اساس محلات شهری

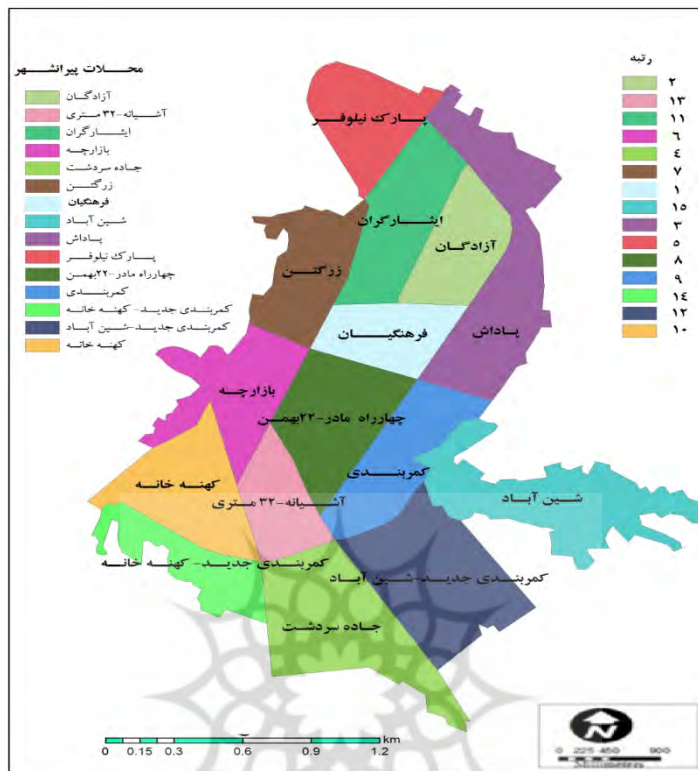
رتبه	میانگین رتبه‌ای	تعداد	محله
۷	۱۹۰.۹۸	۳۱	زرگتن
۶	۱۹۱.۹۴	۳۱	بازارچه
۵	۲۰۶.۱۱	۴۹	پارک نیلوفر
۸	۱۸۷.۴۷	۳۴	چهار راه مادر-۲۲ بهمن

رتبه	میانگین رتبه‌ای	تعداد	محل
۱۱	۱۶۶.۱۳	۳۲	ایثارگران
۱۳	۱۵۷.۰۹	۱۵	آشیانه ۳۲- متری
۱۰	۱۶۹.۹۲	۱۹	کهنه خانه
۱	۲۷۸.۵۷	۲۲	فرهنگیان
۴	۲۲۴.۵۳	۳۱	جاده سردشت
۲	۲۴۳.۸۳	۲۸	آزادگان
۱۵	۱۴۶.۲۰	۲۳	شین‌آباد
۹	۱۷۳.۶۲	۲۶	کمربندی
۳	۲۳۰.۳۳	۲۶	پاداش
۱۲	۱۵۸.۱۴	۱۲	کمربندی جدید- شین‌آباد
۱۴	۱۵۰.۱۷	۳	کمربندی جدید- کهنه خانه
-	-	۳۸۲	جمع

Chi-Square = 30.999 , Sig = 0/05(0/006) , d.f = 14

(مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵)

در جدول ۸، مقدار Chi-Square (۳۰/۹۹۹) در سطح خطای کوچک‌تر از ۰.۰۰۶ معنادار است؛ بنابراین به لحاظ آماری در میزان پایداری در محلات شهری تفاوت وجود دارد. نتایج آزمون کروسکال والیس بیانگر این مطلب است که سطح پایداری در محله، مربوط به محله‌های "فرهنگیان" و "آزادگان" با بیشترین میزان ۲۷۸/۵۷ و ۲۴۳/۸۳ در رتبه‌ی اول و دوم و پس از آن "پاداش" و "جاده سردشت" در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در نهایت با توجه به اینکه سطح معناداری کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، آزمون در سطح ۰/۹۵ به تأیید می‌شود.

شکل ۴: رتبه‌بندی محله‌های پیرانشهر از نظر پایداری شهری اجتماعی فرهنگی (مأخذ: نگارندگان)

برای بررسی بهتر وضعیت عملکرد مدیریت شهری در پایداری محلات شهری پیرانشهر از آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شده که نتایج حاصل از کاربرد این آزمون آماری، نشان دهنده‌ی واقعیت‌هایی به شرح جدول (۹) است.

جدول ۹: آزمون معناداری شاخص‌های پایداری در پیرانشهر (T-TEST)

شاخص‌ها	Test Value = 3								
	T	تعداد	میانگین	درجه‌ی آزادی	انحراف معیار	سطح معنادار	اختلاف میانگین	95% Confidence Interval of the Difference	
								حد پایین	حد
امنیت	-۴.۲۰۲	۳۸۲	۲.۸۸۳۱	۳۸۱	۰.۵۴۳	۰.۰۰۰	-۰.۱۱۶	-۰.۱۷۱۶	-۰.۰۶۲۲
تعلق مکانی	۱۶.۲۸۵	۳۸۲	۳.۷۰۴۷	۳۸۱	۰.۸۴۵	۰.۰۰۰	۰.۷۰۴	۰.۶۱۹۶	۰.۷۸۹۸
سرزندگی	-۸.۹۱۲	۳۸۲	۲.۶۶۱۳	۳۸۱	۰.۷۴۲	۰.۰۰۰	-۰.۳۳۸	-۰.۴۱۳۵	-۰.۲۶۴۰

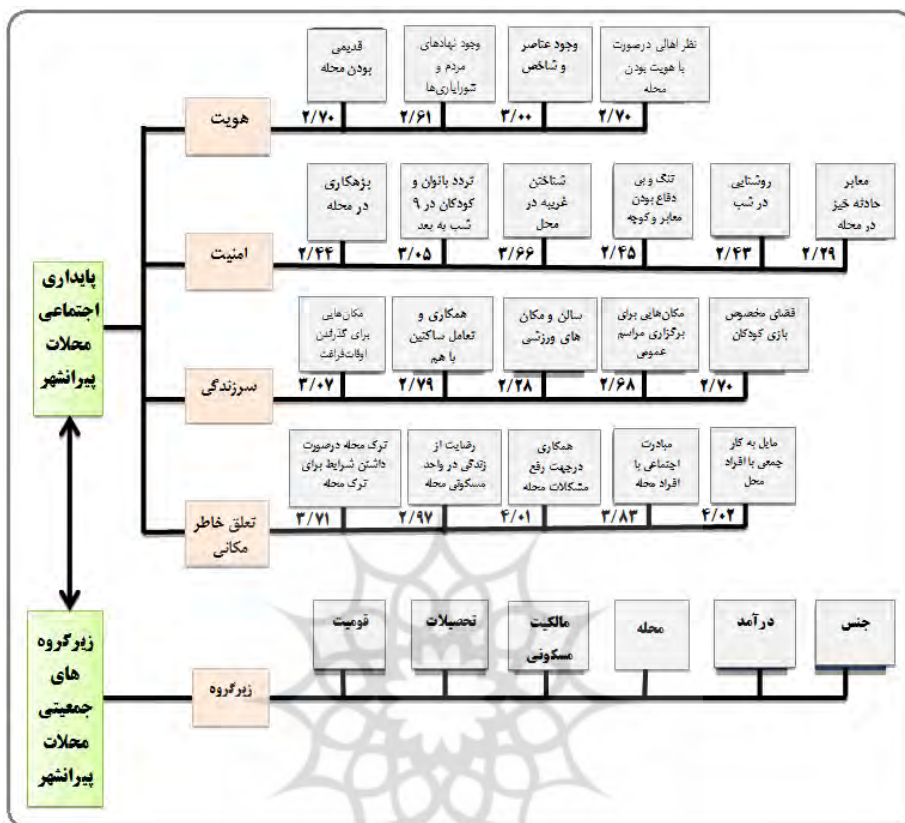
هویت	۴۹۴.۵-	۳۸۲	۷۵۳۹.۲	۳۸۱	۵۴۴.۰	۰۰۰.۰	-۰/۲۴۶	۳۳۴۱.۰-	۱۵۸۰.۰-
مسکن	۵۹۸.	۳۸۲	۰۲۴۹.۳	۳۸۱	۲۲۹.۰	۵۵۰.	-۰/۲۴۸	۰۵۶۸-	۱۰۶۶.

(مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵)

تمام شاخص‌هایی که برای سنجش وضعیت پایداری اجتماعی - فرهنگی پیرانشهر به کار برده شد بجز مسکن از سطح معناداری بالایی برخوردار بوده اما تفاوت معناداری در سطح آلفای ۰/۰۱ بین وضعیت پایداری شهری از دید پاسخگویان، در شهر مورد مطالعه وجود دارد. این مسأله، دسته‌بندی محلات شهری را به لحاظ قومیت تأیید می‌کند. در حقیقت این فرض را که محلات مورد مطالعه به لحاظ وضعیت پایداری در وضعیت مناسبی نیستند، می‌پذیریم. با احتساب دامنه طیف لیکرت (بین ۱ تا ۵)، هر یک از شاخص‌های امنیت، سرزندگی و هویت محله دارای میزان کمتری نسبت به میانگین واقعی بوده و شهر از لحاظ این سه شاخص در سطح ناپایداری قرار دارد.

میانگین به دست آمده‌ی شاخص‌های هویت، امنیت و سرزندگی پایین‌تر از حد متوسط بوده (مقدار آن در ستون تفاوت میانگین‌ها مشخص شده است) که این مسأله بیانگر آنست که پاسخگویان وضعیت این شاخص‌ها را در محله‌های خود منفی ارزیابی کرده و مدیران و مسؤولان شهر خود را در قبال کارهای انجام داده شده و یا در حلال انجام، پاسخگو و مسؤول نمی‌دانند؛ به طوری که فقط شاخص تعلقات مکانی در این پژوهش با تفاوت میانگینی ۰/۷۰۴۷۱، نسبت به میانگین واقعی در سطح مطلوبی ارزیابی می‌گردد و شاخص مسکن نیز در سطح تقریباً متوسطی ارزیابی می‌شود.

در این مرحله بر اساس مدل میانگین رتبه‌ای، میزان پایداری هر یک از شاخص‌ها در سطح شهر پیرانشهر در قالب یک مدل مفهومی گنجانده شده که بدین صورت است:

شکل ۵: بررسی میانگین زیرشاخص‌های پایداری اجتماعی در محلات پیرانشهر بر اساس نظرات

شهروندان، مأخذ: نتایج تحقیق

در ادامه‌ی بحث یافته‌های پژوهش، برای بررسی و رتبه‌بندی محلات شهری از نظر شاخص‌های پایداری با استفاده از مدل ویکور و به کمک نرم‌افزار Export Choice و AHP به وزن‌دهی و به کمک پرسشنامه‌ای که توسط شهروندان در سطح ۴ ناحیه‌ی شهر به صورت نمونه‌گیری تصادفی تکمیل شده است، به ارزیابی شاخص‌های پایداری و میزان پایداری محلات شهر پرداخته شده است.

مدل ویکور یکی از مدل‌های پرکاربرد در تصمیم‌گیری و انتخاب گزینه برتر است که از طریق ارزیابی گزینه‌ها بر اساس معیارها، گزینه‌ها را اولویت‌بندی یا رتبه‌بندی می‌کند. در این مدل معیارها وزن‌دهی نمی‌شوند بلکه معیارها از طریق روش‌های دیگر ارزیابی

می‌شود و سپس گزینه‌ها بر اساس معیارها و با ترکیب در ارزش معیارها، ارزیابی شده و رتبه‌بندی می‌شوند (فتاحی و همکاران، ۱۳۹۲: ۷۵). لازم به ذکر است که به دلیل محدودیت در حجم مقاله تنها نتایج نهایی مدل ویکور آورده شده است.

جدول ۱۰: محاسبه‌ی مقدار S و R معیارها

مسکن	تعلق مکانی	سرزندگی	امنیت	هویت		S	R
					a_{ij}		
					مامش	۰.۱۰۶۶۶۷	۰.۱۰۶۶۷
					پیران	۰.۳۳۶۱۴۹	۰.۲۵
					منگور	۰.۲۱۷۳۰۲	۰.۰۷۹۳۶۶
					گورک	۰.۷۵۹۵۲۴	۰.۲۲
					منگور نلین	۰.۰۶۷	۰.۲۵
					S-		
					S*		

(مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵)

جدول ۱۱: رتبه‌بندی گروه‌ها بر اساس مقادیر Q_i

Q_i	مامش	۰.۴۷	ارزش عددی
	پیران	۰.۰۳۷۹۹۵	
	منگور	۰.۵۴۸۶۶۱	
	گورک	۰.۰۱۸۷۹۰۷	
	منگور نلین	۰.۰۰۸۰۳۴	

(مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵)

تحلیل‌های ناشی از ارزیابی محلات شهری پیرانشهر از نظر پایداری در زیرگروه‌های جمعیتی این شهر بر اساس مدل ویکور با توجه به قابلیت‌های این مدل در نحوه تصمیم‌گیری و مطلوبیت‌های چند خصیصه‌ای در تئوری‌ها، حاکی از آن است که بیشترین میزان رضایت‌مندی از وضعیت پایداری اجتماعی - فرهنگی محلات شهری

مربوط به قومیت "منگور" با ماتریس ۰/۵۴۸۷، دارای بیشترین میزان رضایت هستند که این امر بیشتر به دلیل وضعیت مطلوب و شرایط بهتر اقتصادی و پایداری بیشتر محلاتشان نسبت به محلات دیگر است. مطالعات میدانی نگارندگان نشان می‌دهد که با توجه به اینکه دو گروه "گورک" و "منگور نلین" که از روستاهای بین شهر سردشت و پیرانشهر آمده‌اند و اغلب به مهاجرنشینان حاشیه‌ی شهری و محلات جدیدی که ناشی از گسترش سکونتگاه‌های غیر رسمی در حاشیه‌ی شهر هستند، تبدیل شده‌اند و به تبع آن نبود امکانات رفاهی، آموزشی و بهداشتی و عدم تعلق خاص مکانی، کمترین میزان رضایت را نسبت به شاخص‌های پایداری در شهر دارند.

نتیجه‌گیری

ناهمگونی جوامع به فروپاشی ساختار اجتماعی گرایش دارد و به ناپایداری و بی‌ثباتی و ناامنی فزاینده و وابستگی افراد به انواع گروه‌های اجتماعی منجر می‌گردد که یا در مقابل هم ایستاده‌اند یا در کنار هم قرار دارند و از قابلیت عضوگیری برخوردارند. این ویژگی اکثر شهرهای کشورهای در حال توسعه است که ادغام‌پذیری پایینی را از خود نشان می‌دهند در حالی که بسیاری از کشورهای اروپایی با سطوح بالای مهاجرپذیری، ادغام‌پذیری بالایی دارند.

مهاجرت به پیرانشهر^۱ به علت مرزی بودن شهر و پتانسیل اقتصادی مناسب ناشی از هم‌جواری با حکومت اقلیم کردستان عراق و درآمدهای ناشی از این موقعیت، بسیار چشمگیر است. این نوع مهاجرت تفاوت‌های آشکاری را با مهاجرت‌های استانی نشان می‌دهد که بازخورد زیادی بر روی کالبد و بافت درون‌شهری و روستایی هریک از شهرهای مهاجرپذیر و مهاجر فهرست داشته است. بررسی‌ها از تغییر ساختار اجتماعی شهر به همراه توسعه و گسترش کالبدی شهر پیرانشهر و ناهمگونی در هویت محلات قدیمی و شکل‌گیری محلات جدید که فارغ از حس خاصی هستند، حکایت دارد که این امر در طول سه دهه‌ی اخیر باعث رشد چشمگیری از نظر تعداد جمعیت پیرانشهر و

۱- به عنوان شهری در کشور در حال توسعه

ناهمگونی مدیریتی آن شده است؛ بنابراین ضرورت توجه مبرم و بنیادی به ساختار اجتماعی شهر پیرانشهر با توجه به اینکه تحولات شهری، روند تکاملی خود را با فرهنگ و همبستگی‌های متفاوت چگونه پشت سر خواهد گذاشت و تعامل فرهنگی داخل شهرها و ایجاد زمینه‌های غالب برای ترویج مناسبات روابط سالم فرهنگی تا چه اندازه بر مدیریت شهر در پایداری محلات مؤثر بوده است، مهم است. تحلیل‌های تجربی نیز مؤید این نکته است که مدیریت شهری (متغیر مستقل) توانسته در سطح معناداری معقولی، بیشترین اثر را بر متغیر وابسته (پایداری اجتماعی محلات) داشته باشد و همان‌گونه نیز که در یافته‌های پژوهش مشاهده گردید، آزمون T بیانگر این واقعیت است که گویه‌های مربوط به مدیریت شهری پایین‌تر از سطح میانگین است که ناشی از "عدم رضایت مردم از مدیریت امور شهری" است و آزمون معناداری T در رابطه با شاخص پایداری نواحی شهری نیز در سطح مناسبی نیست. نتایج حاکی از آن است که شهر فقط در سطح "تعلق خاطر مکانی" و چند زیرشاخص سرزندگی در وضعیت مطلوبی است و بقیه‌ی شاخص‌ها در وضعیت مناسبی ارزیابی نشده‌اند. همان‌گونه که آزمون رتبه‌بندی در مدل ویکور نشان داد، تبعیض زیادی در برخورداری امکانات و پایداری محلات شهری از سوی ارگان‌های مدیریتی صورت گرفته است و قوم "منگور" رضایت بیشتری نسبت به اقوام دیگر دارد. دلیل این امر مشارکت بالای قوم منگور در ساختار مدیریتی، سیاسی و اداری پیرانشهر است. در نهایت محله‌ی "فرهنگیان" با بیشترین میزان ارزش در آزمون کروسکال والیس با ارزش ۲۸۷.۵۷ در رتبه‌ی اول قرار دارد و وضعیت آن نسبت به محلات دیگر شهر در وضعیت مناسبی ارزیابی می‌گردد.

در پایان باید عنوان نمود برای اینکه شهروندان در مدیریت شهری مشارکت داشته باشند، باید به خرده‌فرهنگ‌ها و مؤلفه‌های قومی و فرهنگی هر بخش از شهروندان توجه ویژه گردد تا شهروندان به واسطه‌ی این توجه، خود را حاکمان و تصمیم‌گیران سرنوشت خود دانسته و حال که به هر دلیل ساکن این شهر (پیرانشهر) شده‌اند با این موطن دوم خود، ارتباط عاطفی برقرار نمایند؛ احساسی که چنانچه بوجود آید، می‌تواند

از بسیاری از ناهنجاری‌های اجتماعی نیز جلوگیری نماید. سرمایه‌ی اجتماعی در دنیای امروز به مراتب مهمتر از سرمایه‌ی اقتصادی بوده و تأثیرگذاری آن نیز بیشتر است. اعتماد عمومی شهروندان و افزایش سرمایه‌ی اجتماعی ناشی از این افزایش اعتماد، جز با توجه به خرده‌فرهنگ‌های موجود در آن و افزایش مشارکت ایشان در سرنوشت خویش به وجود نخواهد آمد. باید توجه داشت که هرچه جامعه توسعه‌یافته‌تر باشد، تعداد هویت‌های هر فرد اعم از هویت خانوادگی، هویت شغلی، هویت دینی و هویت قومی و... متکثرتر خواهد بود.

بنابر آنچه بیان شد، نتایج نهایی پژوهش حاضر به صورت کلی شامل موارد زیر است:

۱) مدیریت شهر در پایداری محلات مؤثر بوده است و مدیریت شهری (متغیر مستقل) توانسته در سطح معناداری معقولی، بیشترین اثر را بر متغیر وابسته (پایداری اجتماعی محلات) داشته باشد.

۲) گویه‌های مربوط به مدیریت شهری پایین‌تر از سطح میانگین می‌باشد که ناشی از "عدم رضایت مردم از مدیریت امور شهری" است.

۳) شاخص پایداری نواحی شهری در شهر پیرانشهر در سطح مناسبی قرار ندارد.

۴) مدل ویکور نشان داد، تبعیض زیادی در برخورداری امکانات و پایداری محلات شهری از سوی ارگان‌های مدیریتی صورت گرفته است و قوم "منگور" رضایت بیشتری نسبت به اقوام دیگر دارد.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر و با نگاهی به تحقیقات قبلی صورت گرفته در این زمینه، می‌توان دریافت که:

□ مشارکت شهروندان و یا مشارکت دادن آنان در مدیریت شهری، علاوه بر آنکه

به بهبود عملکرد مدیریت شهری می‌انجامد، در پایداری محلات شهری نیز

مؤثر است (بر اساس پژوهش حاضر و پژوهش‌های شریف زاده و اصغری

زمانی، ۲۰۱۴؛ کندی، ۲۰۰۶؛ آدینه‌وند و همکاران، ۱۳۹۲؛ شریف‌زاده

اقدام، ۱۳۹۲؛ تقوایی و تاجدار، ۱۳۸۸).

- عملکرد نامناسب مدیریت شهری به تمرکز منابع و خدمات در برخی نواحی شهر می‌انجامد و همین امر به دوگانگی و تبعیض در شهر و متعاقب آن، نارضایتی شهروندان از مدیریت شهری و احساس بیگانگی در آنها مؤثر است. همچنین این امر به کاهش پایداری نواحی شهری می‌انجامد (بر اساس پژوهش حاضر و پژوهش‌های مشکینی و همکاران، ۱۳۹۳؛ پروین و کلاتری، ۱۳۹۲).
- نهاده‌ساز و نگاه راهبردی مدیریت شهری به موضوع حکمروایی شهری کمک می‌کند تا مدیریت پایدار شهری به سرعت و امیدواری بیشتری در شهرها شکل گیرد (بر اساس پژوهش حاضر و پژوهش‌های شریف‌زاده و اصغری زمانی، ۲۰۱۴؛ کندی، ۲۰۰۶؛ شریف‌زاده اقدم، ۱۳۹۲؛ تقوایی و تاجدار، ۱۳۸۸). بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که نتایج پژوهش در تأیید تحقیقات قبلی صورت گرفته است.

منابع

- اوکلی، پیتر و مارسدن، دیوید. (۱۳۷۰). **رهیافت مشارکتی در توسعه‌ی روستایی**، ترجمه‌ی منصور محمود نژاد، تهران: انتشارات مرکز تحقیقات و بررسی مسایل روستایی وزارت کشاورزی.
- آدینه‌وند، علی‌اصغر، حاجی‌زاده، مریم و قدمی، مصطفی. (۱۳۹۲). **بررسی عملکرد شهرداری در چهارچوب حکمرانی خوب شهری (بابلسر)**، **دوفصلنامه مدیریت شهری**، شماره‌ی ۳۱، بهار و تابستان ۹۲، صص ۴۱-۶۴.
- باحری، عنایت‌الله. (۱۳۷۸). **بررسی روش‌ها و معیارهای تعیین محدوده محلات شهری با تأکید بر جنبه‌های نظری**، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، پردیس هنرهای زیبا، دانشکده شهرسازی دانشگاه تهران.
- باقری، اشرف‌السادات. (۱۳۸۳). **مقایسه‌ی محله‌های شهری در گذشته و امروز**، چکیده‌ی مقالات همایش توسعه‌ی محله‌ای: چشم‌انداز توسعه‌ی پایدار شهر تهران، شهرداری تهران، مرکز مطالعات تحقیقات امور اجتماعی و فرهنگی، اسفندماه ۱۳۸۳.
- بیگلری، شادی. (۱۳۸۹). **ارزیابی عملکرد مدیریت شهری در پایداری محله‌ای ناحیه‌ی ۲ شهرداری منطقه ۴ تهران**، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- پاپلی یزدی، محمد حسین و رجبی سناجردی، حسین. (۱۳۸۲). **نظریه‌های شهر و پیرامون**، تهران: انتشارات سمت.
- تقوایی، علی‌اکبر و تاجدار، رسول. (۱۳۸۸). **درآمدی بر حکمروایی خوب شهری در رویکردی تحلیلی**، **فصلنامه‌ی مدیریت شهری**، شماره‌ی ۲۳، صص ۴۵-۵۸.
- حبیبی، محسن و مسائلی، صدیقه. (۱۳۷۸). **سرانه‌ی کاربری‌های شهری**، سازمان ملی زمین و مسکن، تهران: دفتر مطالعات زمین و مسکن.
- ربانی، رسول. (۱۳۸۵). **جامعه‌شناسی شهری**، تهران: انتشارات سمت.
- رفیعیان، مجتبی و هودسنی، هانیه. (۱۳۸۳). **"درآمدی بر توسعه‌ی محله‌ای پایدار: مفاهیم نظری و خاستگاه تاریخی"**، چکیده‌ی مقالات همایش توسعه‌ی محله‌ای: چشم‌انداز توسعه پایدار شهر تهران، شهرداری تهران، تهران: مرکز مطالعات تحقیقات امور اجتماعی و

- فرهنگی، اسفندماه ۱۳۸۳.
- ریوبر، کلود. (۱۳۸۱). **درآمدی بر انسان‌شناسی**، ترجمه‌ی ناصر فکوهی، تهران: انتشارات نی.
- شارون، جوئل. (۱۳۸۲). **ده پرسش از دیدگاه جامعه‌شناسی**، ترجمه‌ی منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- شریف‌زاده اقدم، ابراهیم. (۱۳۹۲). سرمایه‌ی اجتماعی در سطح محله ارزیابی مدیریت مشارکتی در اداره‌ی بهینه‌ی شهری در شهر پیرانشهر، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه زنجان.
- شکوئی، حسین. (۱۳۸۹). **جغرافیای اجتماعی شهرها (اکولوژی اجتماعی شهر)**، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- شیعه، اسماعیل. (۱۳۸۲). لزوم تحول در مدیریت شهری در ایران، **مجله‌ی جغرافیا و توسعه**، سال اول، شماره‌ی ۱، ۳۷-۶۲.
- عزیزی، محمد مهدی. (۱۳۸۵). "مجله‌ی مسکونی پایدار: مطالعه‌ی موردی نارمک"، **نشریه‌ی هنرهای زیبا**، شماره‌ی ۲۷.
- عظیمی آملی، جلال. (۱۳۹۰). تحلیل حکمروایی خوب در پایداری روستاها (مورد: روستاهای استان مازندران)، رساله‌ی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تربیت مدرس.
- فتاحی، احدالله و بیات، ناصر و امیری، علی و نعمتی، رضا. (۱۳۹۲). سنجش و اولویت‌بندی پایداری اجتماعی در مناطق روستایی شهرستان دلفان با استفاده از مدل تصمیم‌گیری ویکور (مطالعه‌ی موردی: دهستان خاوه شمالی)، **فصلنامه‌ی برنامه‌ریزی منطقه‌ای**، سال سوم، شماره‌ی ۱۱، صص ۶۵-۷۸.
- فکوهی، ناصر. (۱۳۸۳). **انسان‌شناسی شهری**، تهران: انتشارات نشر نی.
- فنی، زهره. (۱۳۸۹). جزوه‌ی درس جغرافیای فرهنگی، دانشکده‌ی علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی.
- کاظمیان، غلامرضا و مشکینی، ابوالفضل و بیگلری، شادی. (۱۳۹۰). ارزیابی عملکرد مدیریت شهری در پایداری محله‌ای ناحیه‌ی دو شهرداری منطقه‌ی ۴ تهران (محله‌های

- سجادیه، شمس‌آباد و کالاد)، نشریه‌ی تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، جلد ۱۸، شماره‌ی ۲۱، ۷-۲۸.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۷۶) **جامعه‌شناسی**، ترجمه‌ی منوچهر صبوری، تهران: انتشارات نی.
- لطیفی غلامرضا. (۱۳۸۷). **مدیریت شهری**، تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
- محسنی، منوچهر. (۱۳۸۶). **بررسی در جامعه‌شناسی فرهنگی ایران**، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- مدنی‌پور، علی. (۱۳۸۴). **"طراحی فضای شهری: نگرشی بر فرآیند اجتماعی - مکانی"**، مترجم فرهاد مرتضایی، تهران: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰.
- مشکینی، ابوالفضل؛ لطفی، صدیقه و احمدی، فرزانه. (۱۳۹۳). **ارزیابی عملکرد مدیریت شهری در عدالت فضایی میان نواحی شهری (مورد: شهر قائمشهر)**، فصلنامه‌ی برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره‌ی ۱۸، شماره‌ی ۲، صص ۱۷۲-۱۵۳.
- موسوی، یعقوب. (۱۳۸۷). **بازسازی محله‌های شهری در چارچوب برنامه‌ریزی توسعه اجتماع محلی، مجله‌ی مطالعات اجتماعی ایران**، دوره‌ی دوم، شماره‌ی ۲.
- موسوی، یعقوب. (۱۳۸۳). **کاربردهای جامعه‌شناختی توسعه‌ی محله‌های شهری (بنیادها و عملکردها)**، چکیده‌ی مقالات همایش توسعه‌ی محله‌ای: چشم‌انداز توسعه‌ی پایدار شهر تهران، شهرداری تهران، تهران: مرکز مطالعات تحقیقات امور اجتماعی و فرهنگی، اسفندماه ۱۳۸۳.
- مهندسان مشاور آرمانشهر. (۱۳۸۷). **طرح ساماندهی بافت فرسوده شهر پیرانشهر**، وزارت مسکن و شهرسازی استان آذربایجان غربی.
- نوریان، فرشاد و عبدالهی ثابت، محمد مهدی. (۱۳۸۵). **تیین معیارها و شاخص‌های پایداری در محله‌ی مسکونی، شهر نگار**، شماره‌ی ۲.
- وبر، ماکس. (۱۳۹۴). **شهر در گذر زمان**، ترجمه‌ی شیوا کاویانی، تهران: شرکت سهامی انتشار.

- Chakrabarty, B. k., 2001, Urban Management: Concepts, Principles, Techniques and Education, **Cities**, V. 18, N.5.
- Dijk, V., Pieter, M., 2006, **Managing Cities in Developing Countries : the Theory and Practice of Urban Management**, Edward Elgar Publishing.
- Jozsa, A., Brown, D., 2005, Neighbourhood sustainability indicators Report on a Best Practice 27- Workshop , Report prepared by Alex Jozsa and David Brown, This community workshop was hosted by the School of Urban Planning, McGill University and the Urban Ecology Center/SodecM développement, in Montreal, June 10-11.
- Ken Meter., (1999), **The Neighborhood Sustainability Indicators Guidebook**, Crossroads Resource Center/Urban Ecology Coalition (Minneapolis), February 1999.
- Kennedy, S., (2006), Designing good urban governance indicators: The importance of citizen participation and its evaluation in Greater Vancouver, **Cities**, vol.23, No.3, pp. 196-204.
- Lay Gao., Bohdan Durnota., Yongsheng Ding., Hua Dai., 2012, An Agent-based Simulation System for Evaluating Gridding Urban Management Strategies, **Knowledge_ Based Systems**, V 26, February 2012, pp. 174° 184.
- Mathias, L., 2005, **Corporatesocial Responsibility and social sustainability: A role for local government**, Simon fraser university, p.19.
- Rann., M., Harbison, M., 2005, **social sustainability partnership agreement between the Adelaide city Council and the state government of south Australian**, Capital City Committee, The Adelaide city Council, pp. 1-3.
- Sharifzadeh Aghdam, A., Asgari Zamani, A., (2014), Assessing Consultative Management in the Formation of Sustainable Urban Neighborhoods(In Terms Of Environmental Aspects), **International Journal of Humanities and Social Science Invention**, volume 3, Issue 8, pp.41-48.
- http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/images/Conceptnote_EN.pdf